

SUKOB INTERNETA I INTELEKTUALNE SVOJINE

Slobodan Trifković, *Zavod za intelektualnu svojinu Beograd,*
trifkovic@yupat.sv.gov.yu

Rezime: *Intelektualna svojina i Internet su dva fenomena koja su se nametnula čovečanstvu krajem 20-tog veka sa procenama da im tek u tekućem veku predstoji puna ekspanzija. Ovi fenomeni, međutim, poseduju dva suprotna svojstva. Klasična zaštita intelektualne svojine je zasnovana na teritorijalnom principu dok je Internet neteritorijalan. Zbog tih suprotnih osobina, došlo je do njihovog sudara u kome su nastali veliki problemi koje zajednički razrešavaju svetska organizacija za intelektualnu svojinu – WIPO i organizacija nadležna za dodelu internet domena – ICANN.*

Ključne reči: Internet, Intelektualna svojina, TLD, domen, WIPO

THE CONFLICT BETWEEN THE INTERNET AND INTELLECTUAL PROPERTY

Apstract: *Intellectual property and the Internet are two phenomene that are imposed humanity at the end of 20th century with forecast that they will grow in curent century. This apparitions have two contrasted characteristics. Clasic protection of Intellectual propperty is based on territori principles, but the Internet is not territorial. Beca-use of these characteristic the Conflict emerged. The solution for this Conflict is being looked for by contrasted WIPO (World Intellectual Property Organization) and ICANN (Internet Corporation for Assigned Names and Numbers)*

Key words: Internet, Intellectual property, TLD, domain, WIPO

UVOD

U poslednjih sto godina oblast intelektualne svojine je prebrodila mnogobrojne probleme sa kojima se sudara svaki sistem koji pretenduje da reguliše praktični život, tako da se može reći da je to stabilna i na svetskom nivou prilično harmonizovana oblast. Zaštita intelektualne svojine ima **teritorijalni** karakter, što znači da ako firma želi neku od intelektualnih zaštita ona navodi u kojim zemljama želi tu zaštitu.

Pre desetak godina je došlo do ekspanzije Interneta - fenomena sa potpuno suprotnim svojstvom. Internet ne poznaje državne granice odnosno on je **neteritorijalan**, dakle, jedinstven je za celu zemaljsku kuglu. Druga važna karakteristika Interneta je da je on kao složeni kompjuterski sistem strogo uređen tako da na njemu svaki sajt mora imati jednoznačnu adresu - domen.

1. NAGOVEŠTAJ PROBLEMA

Do prvih nagoveštaja problema došlo je odmah nakon naglog širenja svetske Internet zajednice. U decembru 1996 godine u Ženevi su posle tronedeljnih pregovora 160 zemalja članica UN postigle osnovne dogovore oko "copyright" prava preko Interneta. Na zahtev provajdera Interneta, izbačen je jedan sporni član koji bi pretraživanje Interneta doveo u pitanje. Sam princip na kome funkcioniše Internet zasniva se na neprestanom pravljenju kopija. Da je pomenuti član ostao, njegovo strogo tumačenje bi moglo da i samo kretanje Internetom tretira kao povredu autorskih prava, pa bi provajderi mogli biti tuženi uz zahteve za enormnim odštetama. Ipak, najkrupniji problem je eskalirao nešto kasnije i on se odnosio na povrede žigovnog prava.

2. PROBLEMI KOJE JE PRAKSA GENERISALA

Komercijalne firme koje izlaze na tržište su, uobičajeno, dobijale svoju adresu u sklopu ".com" domena. Kako takavih firmi ima i najviše ubrzo su nastali pravi problemi. Došlo je do sudaranja firmi sa istim imenom i različitim oblastima delatnosti čega u svetu ima dosta, zatim problem su predstavljale i firme sa veoma sličnim nazivom ili čak i firme sa istim imenom i u istoj delatnosti koje su do tada delovale na različitim nacionalnim tržištima. Kada jedna firma registruje domen sa određenim imenom tada, zbog nužnosti jednoznačnih adresa na Internetu, pod tim imenom niko drugi u svetu više nije mogao registrovati svoj domen. Organizacije zadužene za registraciju Internet domena prvenstveno su problemu prilazili sa tehničke strane gde je osnovni uslov da domen koji neka firma traži do tada nije bio nikom dodeljen.

Takve organizacije se nisu mogle baviti pitanjima ko ima veće ili manje pravo na određeno ime – adresu. Tu činjenicu je jedan broj pojedinaca pokušao da zloupotrebi i požurio da registruje tuđe nazive kao svoje domene sa ciljem da kasnije pod povoljnim uslovima te domene preproda firmama čija imena domeni nose.

Tako je u Srbiji zabeležen slučaj registracije domena na nekoliko imena poznatih pevača narodne muzike, mada pojedinac koji je to uradio nije od toga imao koristi. U Engleskoj je zabeležen slučaj registracije Internet domena na imena timova kompletne prve fudbalske lige. Nekoliko klubova je otkupilo svoj domen, ali su se neki usprotivili i obratili sudu.

U početku je bilo i uspešno napravljenih transakcija sa trgovinom Internet domenima jer su mnoge oštećene firme smatrale da im je jeftinije da plate "nakupcu" poveliku sumu novca nego da im zbog sporosti sudskog postupka, sajt pod njihovim imenom kod klijenata nanese mnogo veće štete. Međutim, vremenom se povećavao broj onih koji su se tužbom obraćali sudu. Njihovi argumenti su bili jasni - imali su uređno zaštićeno svoje ime kod za to nadležne organizacije za intelektualnu svojinu. Ta zaštita im je davala pravo da spreče svakoga ko pokuša da na tržištu neovlašteno upotrebi njihovo ime. Internet nije klasično tržište već nova pojava, koja se u najboljem slučaju može shvatiti kao apstraktno, imaginarno tržište, pa je cela situacija izazvala konfuziju kod pravnika – kreatora i tumača zakona. U toj situaciji sudovi su, ipak, počeli češće da staju na stranu oštećenih firmi, pa je tako sudska praksa počela da proširuje važnost žigova i na Internet. Pomenuti Britanac je u sudskom postupku sa fudbalskim klubovima na kraju loše prošao pa je čak morao da plati izvesnu odštetu. Takođe u Velikoj Britaniji, sud je presudio da naziv domena "Harrods.com" vređa čuveni registrovani žig "HARRODS". Slično je postupio i sud u Vašingtonu u slučaju domena "Candiland.com" registrovanog od strane firme koja se bavi prodajom pornografskih proizvoda zaključivši da je time oštećen žig poznate igre "CANDILAND".

Igre oko vlasništva domena na Internetu su neiscrpne. Pre nekoliko godina je zbirci raznoraznih slučajeva dodat još jedan koji je mogao da ima dalekosežne posledice. Američki provajder Verio imao je nameru da zaštiti ime "Whols" koji već dvadesetak godina označava bazu podataka Internet domena. Zahtev je obrazložio željom da se naziv njihovog domena: "Whols.net" zaštiti od zloupotrebe. Baza Whols predstavlja jedan od osnovnih resursa Interneta pa mu zaštita nije odobrena, jer je to moglo izazvati pravno nesagledive posledice po budućnost Interneta.

Dosadašnja praksa je pokazala da sud kod zloupotreba Internet domena može da izrekne kazne nadoknade utvrđene materijalne štete, naknadu sudskih troškova, može da zabrani dalju upotrebu registrovanog domena. Takođe može da naredi brisanje domena iz Internet registra ili da naredi prenos vlasništva nad domenom. Šta će da uradi koji sud to za sada zavisi od slučaja do slučaja i od zemlje i njenih zakona. Po postojećim zakonima, u zavisnosti od zemlje gde se problem desio, nadležan može biti sud mesta gde je povreda prava učinjena, ili gde je ispoljila dejstvo ili gde tuženi ima prebivalište ili gde tužilac ima prebivalište ili pak to spada u sudove specijalne nadležnosti! Ali kako to sve primeniti na Internet? Internet ne poznaje granice pa je, naprimer, pitanje šta u tom slučaju znači mesto gde se povreda ispoljila? Dakle postoji bogatstvo varijacija za koje još ne postoji optimalno rešenje.

3. REAKCIJA WIPO-A

Na predlog vlade SAD, i sa odobrenjem država članica, WIPO (www.wipo.int) je u julu 1998. godine pokrenuo široki process internacionalnih konsultacija o problemima sa Internet domenima a ta aktivnost je kratko označena kao: "WIPO process". Koliko je problem bio ozbiljan i složen najbolje govori činjenica da je u WIPO procesu održano 17 konsultacija u 15 različitih gradova sveta, razmatrana su 344 pisana mišljenja: nacionalnih vlada, nevladinih organizacija, profesionalnih asocijacija, korporacija i pojedinaca. Svrha WIPO procesa je bila da uspostavi komunikaciju i saradnju sa **ICANN** (Internet Corporation for Assigned Names and Numbers) organizacijom nadležnom za dodelu internet domena.

Problemi su bili složeni i na njima se intenzivno radilo oko dve godine. Rezultat je objavljen u knjizi pod nazivom: "Wipo the management of internet names and addresses: Intellectual property Issues", a bio je otvoren i poseban sajt u okviru WIPO-a koji se, sa aspekta intelektualne svojine, bavio problemima vezanim za dodelu Internet domena. Takođe WIPO, od tada, preko svoga portala (<http://arbiter.wipo.int/trade>

mark/index.html) omogućava pristup brojnim on-line bazama nacionalnih i regionalnih zavoda za intelektualnu svojinu. Time je podnosiocu zahteva za registraciju domena omogućeno da ima dobar uvid u zaštićena imena i tako izbegne eventualne kasnije pravne konsekvence.

4. MERE ZA RAZREŠENJE PROBLEMA

Jedan od načina za rešavanje nastalih problema je svakako i otvaranje novih domena gornjeg nivoa – Top Level Domain (TLD), što je već korišćeno i verovatno i u budućnosti ostaje kao rešenje koje se može primeniti kada ne postoje bolji načini. Naime, ovo rešenje se nameće kao prvo ali ono ima manu da jako povećava mrežu Internet adresa. Nije teško zamisliti situaciju haosa među Internet adresama ako vremenom broj domena gornjeg nivoa, pod pritiskom prakse, nekontrolisano naraste. Postoje dva tipa Internet domena gornjeg nivoa, „sponzorisani“ TLD i „nesponzorisani“ TLD. Uopšteno govoreći nesponzorisani TLD deluje pod pojačanom kontrolom globalne Internet zajednice direktno kroz ICANN procese, dok sponzorisani TLD predstavlja specijalizovani TLD koji ima sponzorsku organizaciju (SO) - predstavnika koji reprezentuje neku užu zajednicu.

U 2000-toj godini je uvedeno 7 novih („nesponzorisanih“) domena gornjeg nivoa (tabela 1.) što je prvo proširenje domena gornjeg nivoa od 1980-te godine, ne računajući TLD koji predstavljaju zemlje (country code TLD - skraćeno ccTLD) .

Novi TLD-i uvedeni krajem 2000-te godine
.aero - (za celu avio zajednicu)
.biz - (za biznis aktivnosti)
.coop - (za zajedničke aktivnosti)
.info - (bez ograničenja)
.museum - (za muzeje)
.name - (za lična imena)
.pro - (za profesionalce)

Tabela 1.

U tabeli 2 su prikazani sponzorisani domena za koje je ICANN u martu 2004. godine otvorio proces. Koliko je reč o složenim procesima može se videti i na primeru TLD-a **“.travel“** za koji je definisano da onaj ko želi da se registruje u ovom domenu mora biti nosilac posla u transportu i to u jednom od 18 tačno navedenih industrijskih segmenata. Konsultacije su obimne i veoma široke - traju i po godinu dana i takođe su javno dostupne preko sajta WIPO-a. Na sajtu WIPO-a se nalaze detaljne informacije o svakom sponzoru, istorijat koji je prethodio uvođenju novog domena, brojna mišljenja, diskusije i razni dokumenti dostupni u PDF formatu, što je dragoceno za onoga ko dublje želi da uđe u problematiku Internet adresa.

TL domeni za koje je ICANN u martu 2004. godine otvorio proces
.asia – SO je DotAsia Organisation Limited, neprofitna organizacija iz Hong Konga
.cat – SO je Fundacio puntCAT , katalonska privatna fondacija
.jobs - SO je Society For Human Resource Management
.mail - SO je anti spam zajednica (Spam House – međunarodna neprofitna organizacija)

.mobi	- SO je irski "DotMobi" podržan od: Nokia-e, Vodafon-a i Microsoft-a
.post	- SO je Universal Postal Union (UPU), Bern Švajcarska
.tel (PULVER)	- SO je Pulver.com iz Njujorka (domen .tel ima dva sponzora)
.tel (TELNIC)	- SO je Telname Limited
.travel	- sponzorska organizacija je The TravelPartnership Corporation ("TPPC")
.xxx	- SO je The International Foundation for Online Responsibility

Tabela 2.

Kada su ccTLD u pitanju i kod njih dolazi povremeno do otvaranja novih domena – u situacijama kada se stvaraju nove države. Tu je interesantno da se 2003. godine, formiranjem Zajednice Srbije i Crne Gore postavilo pitanje promene „**yu**“ ccTLD-a da bi bio u skladu sa novim imenom. Bilo je problema sa zauzetošću odgovarajućih skraćenica pa je odlučeno da se zadrži stari naziv „**yu**“. To rešenje se sada pokazuje kao dobro jer proces razdruživanja na našem prostoru još nije bio potpuno završen!

Ipak, pored svih mnogobrojnih aktivnosti sa širokim krugom ušesnika i javnošću rada, za svaki slučaj ostavljena je jedna rezerva. Naime postignut je i dogovor sa Internetom da se prilikom podnošenja zahteva za registraciju domena podnosilac obavešti da je dužan da poštuje postojeće zaštite koje su redovnim postupkom registrovane kod nadležnih organa za intelektualnu svojinu. Drugim rečima dužan je da proveri da li ime domena koje želi da registruje nije već zaštićeno kod nadležnog organa za intelektualnu svojinu. Takođe skreće mu se pažnja da sve eventualne posledice u slučaju spora padaju na njegov teret. Dakle, računa se sa tim da će i pored svih pojačanih mera i dalje biti posla i za sudove! I Srpsko telo nadležno za dodelu Internet domena - NIC.YU sve podnosiocce zahteva o tome uredno obaveštava.

ZAKLJUČAK

Internet, predstavlja najznačajniji informacioni fenomen na kraju dvadesetog i početkom dvadeset prvog veka. Zbog munjevitog naleta kojim se pojavio pometnja u intelektualnoj svojini se jednostavno nije mogla izbeći. Takođe je, eskalacijom problema, bila neophodna i intervencija WIPO-a. Broj Internet domena će se i dalje povećavati pa je samim tim neophodno permanentno praćenje tog fenomena, kako bi se moglo blagovremeno intervenisati. Svakako će trebati još mnogo rada dok se svi mogući konflikti podvedu pod stabilan pravni okvir.

LITERATURA:

1. WIPO (1999), «The Management of Internet Names and Addresses: Intellectual Propertis Issues», Ženeva
2. WIPO, Domain Name Dispute Resolution Service,
<http://www.wipo.int/amc/en/domains/>